

TRETS DE L'ENTONACIÓ DEL MENORQUÍ

Júlia Pons Llabrés

Dep. Filologia Catalana, Universitat de Barcelona

juliapons89@gmail.com

Resum:

En aquest article presentem els resultats d'una recerca sobre l'entonació en menorquí que constituïa un intent d'aprofundir la descripció de les característiques principals d'aquest dialecte des de la base teòrica de l'*Anàlisi Melòdica de la Parla*. A partir dels enunciats del corpus hem establert la freqüència d'aparició de cada patró entonatiu i hem analitzat els èmfasis que contenen per detectar els trets distintius de l'entonació menorquina a partir de les tendències bàsiques que presenta.

Paraules clau: Entonació, Menorquí, Èmfasis, Parla espontània

Resumen:

En este artículo presentamos los resultados de una investigación sobre la entonación del menorquín que constituía un intento de profundizar en la descripción de las características principales de este dialecto des de la base teórica del *Análisis Melódico del Habla*. A partir de los enunciados del corpus hemos establecido una frecuencia de aparición de cada patrón entonativo y hemos analizado los énfasis que contienen para detectar los rasgos distintivos de la entonación menorquina a partir de las tendencias básicas que presenta.

Palabras clave: Entonación, Menorquín, Énfasis, Habla espontánea

Abstract:

In this paper we present the results of a research about Minorcan intonation, which attempt to describe the main features of this dialect taking into account the theoretical basis of the Melodic Analysis of Speech. We analyse the statements of a corpus to establish the occurrence frequency of each intonation pattern. We also consider the emphasis variations to determine the Minorcan distinctive intonation from its general features.

Keywords: *Intonation, Minorcan, Emphasis, Spontaneous speech*

1. INTRODUCCIÓ

L'entonació és un fenomen intrínsecament lligat a la parla que connota els enunciats d'uns valors i unes funcions concretes, aporta significat lingüístic per ella mateixa. Des del moment en què la comunicació és majoritàriament oral i des del moment en què molts significats no s'expressen en paraules, sinó amb modulacions de la veu o amb llenguatge no-verbal, estudiar l'entonació suposa contribuir una mica més a conèixer els mecanismes de la comunicació.

De la mateixa manera que les varietats del català difereixen en certs aspectes lingüístics, també difereixen pel que fa al component entonatiu. Ara bé, mentre que la dialectologia s'ha esforçat per descriure les diferències gramaticals i lèxiques entre varietats, el camp de l'entonació dialectal resulta encara relativament verge i es concentra bàsicament en les diferències entonatives de les interrogatives absolutes.

Per aquest motiu, vam dur a terme un estudi de les característiques bàsiques del menorquí que dona compte dels trets entonatius més recurrents i dels més específics d'aquest dialecte, amb una atenció especial en els èmfasis, que creiem que en constitueixen un tret distintiu.

2. OBJECTIUS

Per aprofundir en la descripció de l'entonació en menorquí, ens hem plantejat els objectius d'investigació següents:

- Descriure els patrons de l'entonació del menorquí.
- Descriure els èmfasis que tenen lloc en els contorns del menorquí.
- Comparar els trets entonatius del menorquí amb els patrons i els èmfasis melòdics establerts per al català.

2.1. La base teòrica

Per dur a terme el nostre objectiu ens basarem en els trets fonològics binaris de Cantero (2002), /±interrogatiu/, /±emfàtic/ i /±suspès/ i en la proposta de vuit unitats fonològiques o tonemes, resultat de la combinació entre tots ells. Aquesta proposta és la que va adoptar com a mètode de treball Font-Rotchés (2007) per descriure l'entonació del català. L'autora va establir un total de vuit patrons entonatius, els quals va caracteritzar a partir d'un conjunt tancat de vuit unitats funcionals de l'entonació o tonemes i en va descriure els trets melòdics. En aquesta investigació partirem de la classificació establerta per Font-Rotchés (2007) per fer una primera aproximació a l'entonació del menorquí, la qual cosa ens permetrà també comparar els resultats obtinguts per al català amb els que obtindrem per al menorquí i veure les especificitats que presenta l'entonació d'aquest dialecte.

3. MATERIAL I MÈTODES

La proposta de Cantero (2002) i Font-Rotchés (2007) es concreta en el mètode *Anàlisi Melòdica de la Parla*, establert en forma de protocol a Cantero i Font-Rotchés (2009). Es tracta d'un mètode de base acústicoperceptiva que, d'una banda, des del punt de vista acústic, ofereix a l'investigador els criteris per segmentar les unitats de la parla, per fer l'anàlisi acústica i per relativitzar les dades perquè siguin comparables i generalitzables.

D'altra banda, des del punt de vista perceptiu, es posen a prova la validesa dels resultats obtinguts amb una sèrie de proves de percepció realitzades per diversos informants.

Seguint les premisses del mètode AMP, el nostre interès principal a l'hora d'elaborar un corpus per al treball va ser trobar mostres de menorquí oral i espontani perquè fos fidel a la realitat parlada de l'illa. Amb això, el que preteníem era defugir la parla planificada i escrita sobre paper, tot i que vam incloure també en el nostre corpus fragments de parla semiespontània. El corpus, doncs, es va elaborar a partir d'unes quinze hores de material audiovisual provinent de diverses fonts que hem anat recollint al llarg del darrer any: la Televisió Menorquina –debats, informatius en què hi participaven tertulians, programes d'entreteniment, entrevistes–, les xarxes socials i YouTube –vídeos enregistrats de manera espontània o amb alguna finalitat propagandística.

En total, per tant, unes 20 hores d'enregistraments que ens han proporcionat un corpus d'enunciats força extens, del qual hem seleccionat 106 enunciats, als quals n'hem sumat 28, procedents del corpus d'interrogatives absolutes que Font-Rotchés (2009) va elaborar per al seu article sobre menorquí a partir de l'*Arxiu audiovisual dels dialectes catalans de les Illes Balears* (Corbera, 2003).

4. RESULTATS

Després d'haver aplicat el mètode descrit més amunt a l'anàlisi dels enunciats del nostre corpus, hem obtingut melodies que responen a sis dels patrons proposats per Font-Rotchés (2007).

Patrons	Trets fonològics
1. Inflexió final descendent	/-interrogatiu -emfàtic -suspès/
2. Inflexió final ascendent	/-interrogatiu -emfàtic +suspès/
3. Inflexió final ascendent ($\geq 80\%$)	/+interrogatiu -emfàtic -suspès/
4. Inflexió final amb accent sintagmàtic elevat (10% a 50%)	/-interrogatiu +emfàtic -suspès/
5. Inflexió final ascendent – descendent	/-interrogatiu +emfàtic -suspès/
6. Inflexió final descendent-ascendent (de 10% a 120%)	/-interrogatiu +emfàtic +suspès/
7. Inflexió final amb accent sintagmàtic elevat ($\geq 50\%$)	/+interrogatiu +emfàtic –suspès/
8. Inflexió final descendent-ascendent ($\geq 120\%$)	/+interrogatiu +emfàtic –suspès/

Taula 1. Els patrons del català, segons Font-Rotchés (2007).

Els dos patrons que no han aparegut són el patró 3 i el 8, tots dos /+interrogatiu/ i amb una inflexió final ascendent igual o superior al 80%, al 3, i una de descendent-ascendent (+120%), al 8.

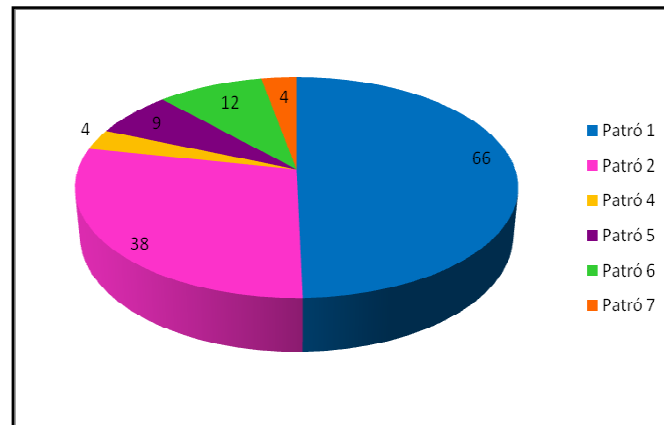

Figura 1. Distribució dels enunciat per patrons.

Ara bé, a banda de classificar els enunciat segons els patrons a partir dels trets fonològics /±interrogatiu/, /±emfàtic/ i /±suspès/, explicarem també quines són les característiques fonètiques més significatives que hem trobat a cada melodia i en descriurem els trets d'èmfasi que s'hi donen, basant-nos en la tipologia que estableix Font-Rotchés (2007, 2011). Aquests trets són força recurrents en la parla espontània com a recurs del parlant que vol imprimir un caràcter expressiu determinat al seu discurs, per tal de produir una sensació determinada sobre el receptor. A més, poden evidenciar diferències socioculturals o dialectals, per la qual cosa creiem que són una peça clau a tenir en compte en la nostra recerca.

Els trets d'èmfasi que hem trobat en aquest treball i que tenen lloc al cos del contorn són els següents: *èmfasi de regularitat*, de *paraula ascendent*, de *paraula descendent*, de *cos ascendent*, de *declinació plana* i de *declinació pronunciada*. A més, hem trobat dos èmfasis no descrits a la proposta general, *èmfasi de paraula ascendent-descendent* i *descendent-ascendent*. També, hem constatat l'existència d'algun tret emfàtic en el primer pic i en la inflexió final.

5. CONCLUSIONS / FUTURES INVESTIGACIONS

Després d'analitzar tots els enunciat, podem dir que hem trobat en menorquí sis dels patrons entonatius del català, és a dir, tots excepte el patró 3 i el 8. Estadísticament el patró més utilitzat és el patró 1 (50%), seguit del patró 2 (29%). Ambdós patrons tenen en comú que són /-interrogatiu/ i /-emfàtic/, la qual cosa significa que poden ser utilitzats en una gran varietat de contextos. Hem vist que el patró 1 és el patró per excel·lència de les interrogatives pronominals, mentre que el 2 ho és de les interrogatives absolutes, juntament amb el patró 4. Els altres patrons tenen un percentatge d'aparició més modest: el tercer més recurrent és el 6 (19%), seguit del 5 (10%) i del 4 (3%) i de, finalment, el 7 (1%). Aquests darrers patrons són /+emfàtic/, i són els que s'utilitzen, sobretot, en enunciat exclamatiu i preguntes absolutes.

Una de les particularitats que hem trobat en menorquí és l'ús del patró 5 per fer preguntes, tret que ja s'havia apuntat a Font-Rotchés (2009) i a Pons (2011), a diferència del que s'havia descrit per al català: dels nou enunciat que responen al patró ascendent-descendent, dos són interrogatiu.

Pel que fa als èmfasis, en total hem trobat deu tipus d'èmfasi diferents, la majoria dels quals ja van ser descrits a Font-Rotchés (2007). El més recurrent de tots és l'èmfasi de *paraula ascendent*, que hem trobat a 58 dels 134 enunciats. Aquest èmfasi imprimeix als enunciats matisos d'indignació o de convicció, quan es tracta de declaratives i d'exclamatives, i serveix per remarcar el que es demana en el cas de les interrogatives. D'altra banda, en 15 dels enunciats trobem un *canvi de registre*. En la majoria dels casos es tracta d'enunciats exclamatius proferits per homes, que sobrepassen els Hz esperats segons la tessitura de la veu masculina i arriben fins a valors superiors als 330 Hz. Ara bé, creiem que això no constitueix un tret distintiu del menorquí, sinó que respon a una característica general de la parla espontània, força expressiva i emfàtica. Els altres tipus d'èmfasi que hem detallat en el cos del treball –*èmfasi de regularitat* i d'*irregularitat*, de *paraula descendent*, de *declinació pronunciada* i de *cos ascendent*– no són tan habituals com els altres, tot i que apareixen de manera prou regular.

Ara bé, el més rellevant de la nostra recerca és que hem trobat i descrit per primer cop dos tipus d'èmfasi nous i que hem anomenat: *èmfasi de paraula ascendent-descendent* i *èmfasi de paraula descendent-ascendent*. Ambdós èmfasis es caracteritzen pel fet que suposen un trencament de la línia melòdica del cos del contorn provocat per un moviment tonal circumflex. La diferència entre l'un i l'altre recau en la direcció del moviment.

Per tant, veiem que l'entonació del menorquí conté nombroses característiques del català, però que alhora presenta algunes especificitats, com l'absència en el corpus dels patrons 3 i 8, que tenen en comú el fet de tenir un ascens molt considerable dins de la inflexió final, superior a un 80%, al patró 3, i d'un 120%, al 8, l'ús del patró 5 per formular preguntes i l'ús de dos trets emfàtics no descrits fins al moment.

Amb tot, aquest treball pretén ser la primera pedra d'una recerca posterior i més aprofundida sobre el tema, que aconsegueixi descriure de manera prou detallada l'entonació del menorquí, ja que no reflecteix encara de manera prou exacta els matisos prosòdics d'aquest dialecte i no ofereix una explicació prou clara del perquè de l'abisme accentual amb què els parlants perceben aquesta varietat.

Per tant, creiem que cal establir una línia de continuïtat en aquest aspecte i seguir treballant per aportar més resultats sobre el tema.

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- CANTERO, F. J. (2002): *Teoría y análisis de la entonación*. Barcelona: Ed. Universitat de Barcelona.
- CANTERO SERENA, F. J.; FONT ROTCHÉS, D. (2009): «Protocolo para el análisis melódico del habla». *Estudios de Fonética Experimental*, núm. XVIII, 17-32.
- CORBERA, J. (dir.) (2003): *Arxiu Audivisual dels dialectes catalans de les Illes Balears*. Càtedra Alcover-Moll-Villangómez, Universitat de les Illes Balears.
- FONT-ROTCHÉS, D. (2007): *L'entonació del català*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- FONT-ROTCHÉS, D. (2009): «El parlar menorquí. L'entonació de les interrogatives absolutes». *Randa*, 63, 271-290.
- FONT-ROTCHÉS, D. (2011): «Èmfasis bàsics de l'entonació en els contorns del català central». A LLORET, M. R.; PONS, C. (eds.), *Noves aproximacions a la fonologia i la morfologia del català*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 193-216.
- PONS LLABRÉS, J. (2011): «La ràdio en menorquí i l'entonació de les preguntes parcials». *Phonica*, vol 7.